

451581

Imprimat legal.

31. OCT. 1928

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

ANUL IX No. 44
28 OCTOMVRIE 1928

În acest număr: Un proces istoric de *Silviu Dragomir*; *Rugăciune*, poezie de *D. Ciurezu*; *Tolstoism și comunism* de *Gh. Tulbure*; *Partidul maghiar și Liga Națiunilor* de *Alexandru Hodoș*; *Două corăbii stând lângă iezere...* de *Elie Dăianu*; *Dușmanii ni-o iau înainte* de *D. I. Cucu*; *Gazeta rimată: Prefectul cântăreț* de *Iancu Zăpciu*; *Insemnări: Dispărut!*, *O lozincă abandonată*, *Prigotim de ultima oră*, *Frământările din Croația, Șiretenie... cu clopoșel*, *Străinătatea și scriitorii noștri*, *Naționali sau subversivi?*

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: STR. N. IORGA No. 2

UN EXEMPLAR 10 lei

623

Țara Noastră

Un proces istoric

III.

„Eu, românul habsburgic“...

Când scriu șirele de față, întors cu gândul la evenimentele, cari au izvodit unitatea noastră națională, îmi dau bine seamă, că trebuie să aplic atât faptelor, cari s'au petrecut, cât și oamenilor, cari au acționat atunci, nu judecata alterată de vârtoarea patimilor noastre fără frâu, ci măsura cântărită cu grije a omului conștient de răspunderea sa în fața istoriei. De aceea mă grăbesc să previn din capul locului o obiecțiune, care mi-s'ar putea face, pentru a înlătura greutatea, ce apasă conștiința dlui Al. Vaida în urma declarațiilor sale făcute în data după deslănțuirea războiului.

— „Toți românii din Ardeal“, vor zice unii, „se gândeau atunci la fel, și d. Al. Vaida n'a exprimat decât opinia comună, pe care, de altminteri, o găsim și în celelalte declarații de loialitate ale frunțașilor români din Ardeal“. Dar această primă obiecțiune are meteahna de-a nu întruni elementele adevărului. Căci tragedia noastră a început chiar în momentul, când flăcâii români au fost porniți spre câmpul de bătăie, ca să moară pentru o cauză străină. Sentimentul comun era, că nu alături de nemți și austro-ungari vom izbuti a storce libertatea națională, ci luptând împotriva lor. De aceea, cu prea puține excepții, frunțașii de atunci, în declarațiile lor, au evitat de-a scoate în relief latura politică, și s'au mărginit de-a apela numai la sentimentul de datorie, care ne leagă de patrie și dinastie. Așa a făcut președintele parlamentarilor români, d. T. Mihali, într'o declarație corectă, pe care a publicat-o în primele zile din August 1914, și în asemenea termeni vagi sunt concepute și circularele episcopilor români, cari, pentru

caracterul impus lor de guvernul unguresc, firește, nu mai găseau ecou în inima credincioșilor. Când războiul n-~~a~~ mai ostit și când censura devenise banală, intelectualul român din Ardeal își plămădi o psihologie specifică. El se obișnuie încetul cu încetul a căuta printre rânduri și a culege din noianul de literă neagră numai ceea-~~ce~~ era apropiat de sufletul său. Din declarațiile de loialitate, pe cari le considera ca o nenorocire elementară, ca un rău imposibil de evitat, știa foarte bine să distrugă ceea-~~ce~~ se limita la stricta datorie cetățenească și să condamne cu un scrâșnit de dinți exagerațiile „patriotice” ale unor fruntași de ai noștri. Văzute chiar prin prisma acelor vremuri, declarațiile dlui Al. Vaida depășeau, deci, linia de conduită a unui bun naționalist și îl plasa pe d-~~sa~~, dintr'un început, în altă tabără, decât cea românească. Evenimentele, cari s'au succedat, ne îndreptătesc pe deplin a-~~și~~ face această judecată.

După cele dintâi înfrângeri catastrofale, pe care le-~~a~~ suferit monarhia austro-ungară pe frontul rusesc, și după eclipsa dela Marna a Germaniei, a cărei importanță covârșitoare bărbații politici din România au apreciat-o după justa ei valoare, s'a început jocul diplomatic dela București. Maiestrul regisor avea nevoie de timp, pentru-~~ca~~ să prepare acțiunea războinică a României și să aleagă momentul cel mai oportun pentru realizarea marilor finte politice ale neamului său. Ațutudinea noastră a celor din Ardeal, în mod logic, trebuia să fie de ațare, ca să nu tulbure întru nimic calculul politic al României, care singură avea acum răspunderea viitorului. De sigur, și loialismul nostru intra în aceste calcule, iar însuș I. I. C. Brătianu ceruse frun-~~tașilor~~ politici din Ardeal, prin C. Stere, manifestări de loialitate față de monarhia austro-ungară.

Pentru d. Al. Vaida, însă, nu existau aceste considerații de prudență, și d-~~sa~~, în loc de a se recruta în șirul luptătorilor pentru ideea unității naționale, s'a angajat dintru început în serviciul cauzei germano-maghiare. După interviewul din *Adevărul* a dat și alte declarații (nu am la îndemână pe cele din *Reichspost*) și prin toate acțiunile politice s'a străduit să influențeze România în favorul puterilor centrale.

Când în Octomvrie 1914, după o îndelungată și rodnică domnie, fu petrecut la necropola dela Argeș regele Carol, la mormântul său veni o delegație de ardeleni. Intre cei cinci delegați, cari s'au folosit de acest prilej pentru a lua informații și a se orienta asupra politicei românești era și d. Al. Vaida. Nu-~~mi~~ pot da seamă în ce măsură vor fi fost de acord cei cinci ardeleni asupra restului politic al vizitei lor, dar știu că d. Al. Vaida a plecat peste Carpați cu intenția de-~~a~~ face propagandă pentru a modifica dispoziția opiniei publice în favorul Puterilor centrale. Cunoșc istoria acestei expediții, dar numai dintr'un memoriu redactat de d-~~sa~~ cu un anume scop, care-l face dubios. Tot ce știm cu adevărat, e că au colindat pe rând pela toți oamenii politici ai României și s'au întors apoi, unii mai bogați în nădejdi luminoase, iar d. Al. Vaida cu amintirea unor lecțiuni de naționalism, pe care însă le-~~a~~ uitat de îndată ce a pus din nou piciorul pe pământul scumpci sale Austro-Ungarii. Intr'adevăr, în tot

răstimpul până la intrarea în acțiune a României, dsa a continuat opera de salvare a monarhiei, și cu neastâmpărul unui om desperat, a pus la cale o serie întreagă de întâlniri și tratative cu Tisza și a redactat de dimineața până seara proiecte pentru a realiza împăcarea maghiaro-română, ce-i devenise o idee fixă. Dsa nu se trezi nici la adierea aerului de libertate, pe care-l respiră câțva timp în Elveția, unde, sub orizontul larg, ar fi avut un bun prilej de a-și verifica pronosticurile și concepțiile politice. Când Masaryk, care sfidase moartea cu un curaj ce-i depășea anii, izbuti să evadeze din ghiarele pajurei blestemată, el săvârși minunea cea mai strălucită a secolului nostru. Vestind ca un apostol din alte vremi, reînvierea poporului său robit, cutrieră lumea toată, ca un soare viu, pentru a face să răsară legiuni eroice, pentru a organiza meetinguri și pentru a lămurii dreptatea nației sale. În urechile dlui Al. Vaida se îngânau pe atunci încă tot melodiile vechi și fantoma obsedantă a Austriei-Mari îi chinuia neconținut sufletul.

România pornise și ea pe drumul mântuirii și în para majestoasă a asfințitului de vară cetele voioase coborau munții spre Ardeal. Deacum s'a lămurit misterul, ne ziceam: cei slabi s'au întărit și cei îndoielnici s'au recomfortat. Dar, vai, glasul de cucuvaie adăpostit în preajma Burgului izbucni din nou în țipete stridente. De astădată d. Al. Vaida nu mai era legat de nici o considerație. Iși putea da drumul în dragă voie și ocrotit în castrele dușmanului își închipuia că poate să sfiडेze cu un revoltător cinism neamul care l'a născut.

Articolul dsale apărut în 15 Septembrie 1916 tot în revista *Österreichische Rundschau* sub titlul, „*Österreich-Ungarns Rumänen*“ care era o renegare a ideii de naționalitate, fu plasat de amabila redacție între alte două articole injurioase la adresa României. *Berthold Molden* scria, că „în politica guvernului român se oglindește toată natura nesolidă și coruptă a statului român, care vânează strălucirea din afară și niciodată nu se interesează de ce e esențial. Starea inferioară a culturii morale și a sistemului de stat din România fac să apară caraghioase pretențiile sale de-a pași în postura de eliberator față de Austro-Ungaria. Ar fi un atât de dureros regres istoric, dacă nemți, unguri și români-ungari ar ajunge sub stăpânirea regatului de boieri, încât și-se revoltă mintea să te gândești la un asemenea rezultat al războiului, deși în istorie nu au lipsit mișcările regresive“. Iar al doilea partener al dsale, colonelul *Alois Veltze* debita în aceleași coloane, următoarele infamii: „E România un stat? Regele Carol a murit în credința, că a domnit peste europeni. Dela moartea sa nu mai poate exista nici o îndoială cu privire la ticăloasa barbarie a acestor valahi!“

Articolul „*Români Austro-Ungariei*“ poartă iarăș o semnătură neobișnuită: *Dr. A. von Vaida, membru al parlamentului ungar*. „Voevodul“ a dispărut, și numele apare din nou cu ortografie ungu-rească: *von Vajda*. Dar când îți fug ochii peste șirele ce urmează, amănuntul acesta, caracteristic pentru micimea de suflet a eroului, nu mai are importanță. Un val de sânge mi-a năpădit creerii, și cu ochii

impăenjeniți priveam la scârboasa foaie galbenă fivită cu slove negre, care ne răpea o iluzie și înmormânta pe un luptător național. Mă aflam în Arad atunci. Înaintarea vertiginoasă a armatei române în inima Ardealului se oprise. Operațiunile dela Flămânda, efectuate cu atâta talent de generalul Averescu, fură întrerupte pentru a concentra toate trupele în calea ofensivei dușmane. Cavaleria germană defila zi și noapte sub ferestrele mele și bucuria din primele clipe începu să dispară de pe fețele bunilor mei tovarăși români. Recitind acum cele scrise de d. Al. Vaida simțesc datoria de a mărturisii, că i-am considerat și atunci părerile ca o crimă împotriva propriului său neam, iar intervenția sa benevolă ca o dovadă de complectă inconștiență. Dar să vedem ce scria:

„Declarația de războiu a României a surprins în chipul cel mai dureros pe românii monarhiei noastre. Ei au sperat până în capăt, că o chibzuială mai bună, și interesele binepricepute, politice și economice, ale Regatului vor decide în fine la București, și că România va intra în războiu alături de noi sau va păstra o neutralitate leală. Deoarece cunoșc tot așa de bine concepția politică, sentimentele și părerile colegilor mei din comitetul partidului național român din Ungaria, ca și pe acele, care stăpânesc masele largi ale poporului și pe reprezentanții ambelor biserici, am siguranța, că interpretez nu numai gândurile mele, ci și pe ale lor“.

Dar e evident, că d=sa nu vorbea decât în numele propriu și nimeni nu i-a dat nicio autoriz. fie să desonoreze întreg neamul său. De remarcat mai e și faptul, că partidului național îi zice „rumänische Nationalitätenpartei in Ungarn“, în vreme ce, de o jumătate secol, lupta dintre noi și unguri se rezuma în aceasta: noi ne prefindeam de națiune, ei abia ne recunoșteau ca „naționalitate“. Dar, de sigur, d. Al. Vaida renunța bucuros la punctul nostru de vedere, pentru a cruța sensibilitatea contelui Tisza. D=sa continuă astfel:

„Războiul mondial a prestat pentru toate timpurile dovada nu numai, că noi românii monarhiei, cei din Bucovina și Ungaria, suntem mai buni, decât cum ne-a mers fama, ci că am fost, cu drept cuvânt, revoltați, dacă din răutate sau reavoință au fost bănuite sentimentele noastre patriotice. Înainte de război aveam numai puțința de-a invoca împrejurarea, că patriotismul și credința noastră dinastică nu s'au clătinat niciodată. Posibilitatea de-a verifica prin fapte dovada pozitivă ne-a oferit-o războiul mondial“.

Tragedia cea mare, care se petrecea în sufletul românilor din Ardeal consista în lupta mai presus de puterile noastre, pe care fie-care din noi o ducea cu realitate crâncenă și vitregă. A recunoaște însă, că manifestațiile de pe câmpul de război ale bieților noștri soldați, cari sângerau pentru o cauză străină, cum și declarațiile poruncite de guvernele ungurești, erau izvorâte spontan și nu forțate de împrejurări, rămâne meritul dlui Al. Vaida. Acum d=sa nu ezită să mulțumească emoționat grofilor Tisza și Apponyi pentru mărinimozitatea, cu care au lăudat „patriotismul“ poporului român. Dacă, însă, cineva, speriat de enormitatea unui asemenea cinism, ar căuta să scuze pe

viitorul prim-ministru al României și să invoace și pentru d-*sa* motive de oportunitate ori forța împrejurărilor, îl invităm să continue lectura și să cumpănească bine greutatea vorbelor, cari urmează:

„Intr'adevăr, e adâncă satisfacția, pe care o simte fiecare român, ungur și austriac în fața atitudinii ireproșabil patriotice și dinastice a poporului nostru. Căci totdeauna am fost atinși în modul cel mai dureros, dacă ni-se bănuia credința dinastică și patriotismul. Dar ceea ce n'au fost în stare a proba toate protestele, o dovedesc acum faptele poporului nostru. Pomul sănătos scutură fructele viermănoase, ca putregai, înainte de a se coace. Astfel au căzut de pe pomul sănătos al poporului românesc din monarhie, îndată la începutul războiului mondial, toate elementele, a căror credință față de stat și dinastie n'a rezistat la proba de foc“.

Ce urâtă ingraturdine față de părintele Lucaciu, care se pr-gătea să ia bățul pribegiei pe urmele lui Masaryk și ce răzbanare tardivă împotriva poetului, care a răscolit nădejtile de biruință ale neamului său.

„Românii monarhiei sunt neatinși de curente iredene. Căci în popor, ca și la intelectuali are rădăcini adânci conștiința, că Habsburgilor avem să le mulțumim cultura și dezvoltarea noastră. Deasemenea (are rădăcini adânci) convingerea, că luptei politice dintre unguri și români nu-i voie să-i atribuim decât caracterul unei certe dintre frați (bloss der Charakter eines Brudërzwistes beige-messen werden darf), cu atât mai vârtos că în vederea pericolului rusesc, ce amenință ambele popoare cu distrugerea, ele sunt și vor fi deapănarea legate deolaltă prin verigile date de soartă ale intereselor comune de viață“.

Mă dispensez de sarcina de-a adăuga un comentariu la aceste expuneri atât de elocvente. Ele vor rămâne, cred, un monument al inconștienței și autorul lor un exemplar unic în istoria românilor din Ardeal. Nici Mangra, când debita în cursul războiului asemenea păreri, nu-și asuma rolul de-a vorbi astfel în numele poporului român. D. Al. Vaida încheie apoi:

„In temeiul acestei convingeri n'au lipsit tocmai cei mai înțelegători și energici conducători ai românilor din Ungaria și Bucovina de-a încerca tot ce le sta în puteri, pentru a influența dispoziția în București, ca România să intre în acțiune alături de puterile centrale, sau cel puțin să păstreze o neutralitate leală. Totul a fost, durere, zadarnic. Dar nimic nu poate zgudui credința noastră, că tocmai în interesul viitorului României e indicată, nu distrugerea monarhiei habsburgice, ci întărirea ei plină de vigoare și atașarea la ea a Regatului român. Căci, fără de această puternică monarhie la spate, România nu va putea să se sustragă destinului de-a fi expusă veșnic la bunul plac și la arbitrarul Rusiei“.

„Credincios acestor convingeri, elementul bun și sănătos al poporului nostru a rămas acasă, la postul său și tradiția moștenită dela bătrâni strălucește deacum tot mai luminos. E înălțător pentru noi românii habsburgici, dacă în aceste timpuri atât de grele, po-

porul nostru e judecat just și din partea ungarilor, chiar după lup-tele vechi... Tot ce s'a prestat în materie de iubire de patrie și credință dinastică, prin cuvinte și fapte, de românii monarhiei, cum și recunoașterea și aprecierea acestor fapte de către unguri, va constitui, cum a caracterizat contele Tisza, la începutul războiului, pe cât de nimerit, pe atât de lapidar, tot atâtea stânci de granit ale apropierii reciproce“.

Dacă facem abstracție, pentru moment, de împrejurarea, că d. Al. Vaida vorbea în chipul acesta din însuș cartierul dușmanului, după declarația de război a României, totuș explicațiile din revista vieneză rezumă o întreagă ideologie morbidă și ne desvelesc tot bagajul politic, cu care d-sa încheia prima decadă a activității sale publice. În dicționarul, ce-l deschidea acum, nu mai exista ideea de „națiune română“, ci numai „români austro-ungari“ sau „români ungari“ (ungarische nu ungarländische Rumänen), pentru cari, cu spiritul său inventiv, d. Al. Vaida găsește o denumire nouă, „români habsburgici“ („es ist erhebend für uns habsburgische Rumänen...“). Pentru întâia dată aflăm, că toată cultura și dezvoltarea noastră o datorăm Habsburgilor și cu mare meșteșug de vorbe, ne face să uităm, că de două secole ei n'au avut dorință mai fierbinte, decât a ne surghini prelații, a ne trage eroii pe roată și a amăgi cu vorbe deșerte pe marii ctitori ai neamului. Credința față de dinastie, acest expedient demodat al unui oportunism anacronic, ni se înfățișează ca o dogmă fără greș și prin negarea curentului iredentist chiar în clipa când armata română trecuse Carpații, subminează însuș temelul aspirațiilor naționale. Pe urmă se reneagă și pe sine, reducând din nou lupta seculară între cele două nații, unguri și români, la „o ceartă între frați“, pentruca să ajungă în concluzii la o desăvârșită identitate de vederi cu contele Tisza. În fine, ca să pună coroană vrednică o perechi nefaste la care se angajase, fine să arunce cu noroiu în frații săi și să ureze României o „strânsă atașare“ de monarhia habsburgică.

Din nenorocire, în răstimpul care a urmat după înfrângerea și ocuparea României, activitatea dlui Al. Vaida s'a desfășurat pe aceleași căi greșite, ca și mai înainte. Am amintit că există un memoriu trimis de d-sa guvernelor inamice, pentru a se recomanda pe sine și pe amicii săi Al. Marghiloman și C. Stere. Memoriul formează un document prețios pentru activitatea ocultă, ce a desfășurat-o d-sa timp de aproape zece ani, dela 1907 când a intrat în serviciul lui Franz Ferdinand ca informator și până în 1916, când s'a întovărășit cu C. Stere. Asemenea documente, însă, trebuie bine cernute, pentrucă autorul, evident, încearcă să justifice acțiunea sa din trecut, caută a se oferi unor noi stăpâni și încearcă se recomande pe Marghiloman și Stere pentru o altă acțiune, care se pare că i-a câștigat adeziunea. De aceea își scoate în relief persoana sa: — „Am izbutit printr'o neîntreruptă muncă cinstită să câștig încrederea înaltului Domn. Am aflat-o aceasta nu numai din gura dlui von Brosch, ci adeseori chiar dela Înălțimea Sa Imperială“. De aceea definește în aceste cuvinte scopurile politice sale: — „Cât de grea luptă am fost ne-

voiți să purtăm timp de o jumătate de secol pe două fronturi, împotriva maghiarizării și a exploatării economice a guvernelor ungare corupte și în contra ivirii de tendințe iredentiste în mijlocul popoarelor noastre". De aceea își atribuie meritul, pe care nu i-l putem contesta, de-a fi inițiat sau de-a fi jucat rol hotărâtor la toate „pertractările“, cu contele Tisza și alți factori politici cari au avut loc înainte de război și în cursul războiului, spre a încheia o pace cu ungurii. „*Indată după izbucnirea războiului, românii din Ardeal au încercat totul pentru a provoca în România un curent favorabil Puterilor centrale*“. Dar acești „români din Ardeal“ erau reprezentanți numai de d. Al. Vaida, fără de nici o autorizație. De aceea încearcă a se justifica pe sine pentru insuccesul tratativelor, pe care-l atribuie numai contelui Tisza, din încăpățănarea căruia s'a produs intervenția României. În acest moment, temutul său adversar nu mai era ministrul președinte al Ungariei. În fine, urmărind un scop precis reproduce pe larg opiniile lui Marghiloman, pe care le-a exprimat în 1914 în fața celor cinci delegați transilvăneni și descrie prompt acțiunea dela Viena a dlui C. Stere în primăvara anului 1916. Cu toate acestea, când se va publica acest memoriu, se va vedea, că afirmațiunile sale trebuie controlate și verificate. Pe călcâiul exemplurului, care i-a rămas dsale, d. Al. Vaida a însemnat următoarea notiță: „*Dictat în Mai 1917. Intrebuițat Iunie-August. Contribuit la statorirea reputației bune a lui Marghiloman și Stere, respectiv la increderea nemților față de ei, prin Excelența Redl*“.

Prin urmare, când armata română refăcută semăna câmpia dela Mărășești cu morții săi glorioși, iar generalul Averescu printr'o eroică sfortare căuta să pună la Oituz din nou piciorul pe pământul Ardealului, d. Al. Vaida avea timp să redacteze memoriile confidentiale către dușman, pentru a înlesni proiectele criminale ale tovarășului său C. Stere. De sigur, că „istoria obiectivă“, numai când va fi în posesia tuturor hârtiilor emanate dela d. Al. Vaida, cari se păstrează în arhivele dela Viena, își va da sentința definitivă.

Neamul său însă, de care ca un șovăelnic și puțin credincios de trei ori s'a lepădat în ajunul învierii majestoase, l-a iertat odată, acordându-i onoruri, pe care nu le-a meritat. Acum, că se încheie un alt deceniu al activității sale, să-și aducă aminte de generoasa amnestie, și să se gândească bine, că e timpul suprem să înceteze acțiunea de destrămare a sufletului românesc din România Nouă.

SILVIU DRAGOMIR

Rugăciune

Doamne,

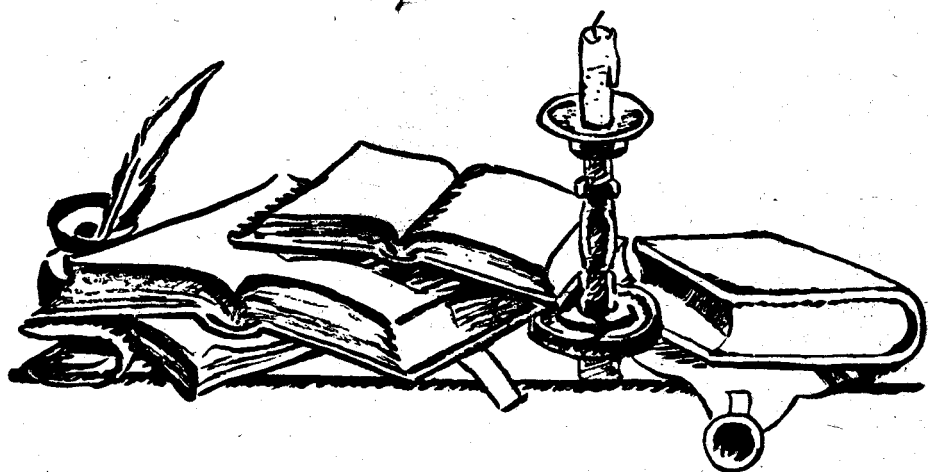
Aici am învățat ca să mă 'nchin —
In casa asta mică cu cuib de rândunici,
Pe care=amurgul pune altițe de arnici
Și dimineața=și mână al apelor senin.

Aici, pe prispa 'n soare, mi=aduc și=acum aminte
Când mâna ei în tremur, mergea cu mâna mea,
Ea se 'nturna spre Tine, eu mă 'nturnam spre ea,
Și=adâncurile noastre se 'nbrațișau cuminte. —

De=afară Primăvara trecea peste pârlez
Cu iia ei de zarzăr, cu ochii mari de soare,
Și 'n pumnul meu de muguri, cădea tremurătoare
Și=mi înflorea tu ruga pe mâini și pe obraz...

Aci coboară Doamne, pe prispă 'ntre mușcate —
Un miel cu botul umed Ți=o pune capu 'n poală,
Și peste câmp vărsată privirea Ta domoală
Va urmări copilul, cu mâinile 'nflorate.

D. CIUREZU

Tolstoism și comunism

— Câteva reflecții postume —

Aniversarea celor o sută de ani, dela nașterea lui Tolstoi a fost prăznuită în toate colțurile lumii civilizate. Cu'n fast deosebit a fost serbată, de sigur, în capitala marelui imperiu slav, încăput pe mâinile unor ruși mai mult sau mai puțin autentici. Vasta literatură biografică a uriașului din Jasnaja-Poljana s'a mai sporit astfel cu'n morman de studii, articole și discursuri. Nu știu dacă ele au adaus vreo-trăsătură nouă la imagina luminoasă a acestui „proroc biblic“, — cum îl numește Brandes.

Ceace știm este, că regimul sovietic, din prilejul acestor serbări a ținut să consacre și să ungă pe Tolstoi între „precursorii“ lui Trozki, canonizându-l între „cei dintâi sfinți apostoli“ ai comunismului revoluționar.

Iată latărea, care pentru moment ne interesează mai deaproape din zgomotul acestor comemorări, acum, dupăce oratorii festivi au amuțit și candelabrele centenarului s'au stins. Nu ne vom ocupa de Tolstoi ca scriitor. Vom face numai câteva reflecții postume, cu referire la apropierea spirituală, pe care comuniștii s'au grăbit să-o strecoare în conștiința publică, ca existând între doctrina lui Tolstoi și a lui Lenin revoluționarul.

Există în adevăr această înrudire spirituală? Există o notă de ideologie comună sau o legătură de cauzalitate între tolstoism și comunism?

Da și nu. Mai mult nu, decât da.
Să analizăm puțin.

* * *

Suntem în miezul veacului al XIX-lea. În Rusia țarilor atotputernici erau două clase sociale. Deoparte *aristocrația*, stăpânind averea și puterea și ducând o viață de plăceri fără frâu. Dealta, *țăranimea*, poporul sărac și umilit, lipsit compect de cultură și de libertate, considerat ca simplu animal de jug. Între aceste două pături sociale e o prăpastie uriașă. Suferințele țăranilor și nemulțumirile muncitorilor izbucnesc uneori în revolte și greve. Propagandiștii și anarhiștii lucrează în ascuns la răzvrătirea maselor. Dar tirania țarului Nicolae I sugrumă din fașă orice gând de libertate, și nu cunoaște pedeapsă mai blândă, decât ocna, spânzurătorile și Siberia. La izbucnirea războiului din Crimeea situația internă a Rusiei era din cele mai deplorabile. Ochii Europei erau ațintiți cu înfrigurare asupra „colosului cu picioarele de lut”. În același timp, dinspre apus începuse să sufle vântul cel nou al democrației. Idealizarea țăranului, subiectele populare în literatură și în artă, drepturile mulțimii în viața politică și în socială, erau, cum știți, lozinca veacului. Paralel cu preamărirea clăcașilor era biciuită nobilimea, cu toate păcatele ei ereditare. Peste câmpul literaturii rusești se revărsă „puhoiul posomorât al plebei”, cum spunea Pușkin, marele romantic slav, al cărui soare apunea cu tristeță. Curentul democrației în domeniul literelor era susținut cu vehemență de criticii ruși din acel timp, în frunte cu Pissarew și Dobroliubow, adevărați țari în literatură, cari distrugând tot ce era artă pură, *admiteau numai arta utilitaristă și tendențioasă*.

De către țările apusene adia tot atunci suflul ușor al unui socialism utopic, care predica prăbușirea capitalismului.

Sufletul sensibil și cuprinzător al poporului rus, stors de mizerie, chinuit de întrebări metafizice și plin de vagi nădejdi religioase, mocnea în așteptarea unui... *izbăvitor*.

* * *

În atmosfera aceasta apare pe arena literară contele Leo Nicolaevici Tolstoi. Apare dela început ca omul vremii: un *tendenționist* în tot ce scrie. Din toate paginile lui se desprinde o aspră judecată pentru nobilimea putredă la suflet, și o caldă simpatie pentru mulțimile dela țară. În general, scrisul său este străbătut de un larg altruism creștinesc și un pur umanitarism.

În prima perioadă a creațiunii sale, seamănă cu'n cristal uriaș, care strălucește din mii și mii de fețe. Toate aceste fețe cu umbre și lumini sunt ipostazele sufletului rus, pururi frământat de rosturile vieții, pururi inșetoșat de o mai dreaptă orânduire a sorții omului.

Mai târziu apare ca un torent uriaș, țâșnind prin mii și mii de guri, dintr'un pământ sălbatec.

Un torent de idei, care străbate furtunos în cruciș și'n curmeziș, cu vuiet de mânie revoluționară, voind parcă să distrugă tot ce-i iese în cale.

După ce cu romanele sale întunecase aureola lui Homer, Dante și Shakespeare, se părea că nu-i mulțumit cu piscurile Olimpului scâldate în eternă lumină, și tinde să atingă aripa norilor cerești, alături de Budha și Confucius. Își îmbracă sufletul în mantie de pustnic pocăit, se izolează de oameni și s'adâncește în tainele religiilor. Citește Biblia și-i dă o interpretare personală. Suflet veșnic răzvrătit, veșnic în evoluție, veșnic difuz și contradictoriu, el propagă pe urmă o nouă doctrină socială. Un fel de filozofie morală a sa proprie, care s'a numit mai târziu *tolstoism*.

* * *

Ce este tolstoismul?

Un sistem de filozofie religioasă, anarhică și rurală, care tinde la reformarea vieții sufletești a omului. Se declară dușman statului, bisericii oficiale și justiției, fiindcă în actuala lor formă aceste instituții nu aduc nici un bine omenirii.

Civilizația apuseană o consideră primejdioasă și imorală. Cu'n cuvânt Tolstoi ucide zeități, distruge idoli și altare. Aici vor unii să găsească germele comunismului.

De aici pleacă cei, cari susțin, că terenul regimului sovietic a fost pregătit în mare parte de Tolstoi. Este o simplă aparență. La catastrofele răsturnări de valori, cari s'au petrecut în Rusia dela războaie încoace, admitem și noi, că Tolstoi are o mai mare mare de contribuție — natural indirectă și involuntară — decât Gogol, de pildă, sau chiar Dostoievski. Dar nu se poate spune, că ideile și principiile risipite în scrierile lui Tolstoi sunt egale în sensul lor cu esența comunismului. Nici chiar generatoare nu sunt, dacă privim sensul lor doctrinar.

Izvorul adevărat, din care s'adapă himera comunistă este altul. Este eterna problemă a existenței. Sunt *eternele întrebări*, sunt cunoscutele îndoieli, cari frământă sufletul slav și de al căror ecou răsună întreaga literatură rusească din suta a XIX-ea.

1. Unde mergem? Pentru ce trăim?
2. E bine să trăim așa cum trăim?
3. Suntem la locul nostru așa cum ne găsim?

Iată, în rezumat, chinuitoarele întrebări, de cari era obsedat în permanență țărănul rus ca și nobilul ofițer din garda imperială. La aceste întrebări el n'astepta numai un simplu răspuns teoretic, care să-i risipească nesiguranța și desnădejdea, cum i-l'ar putea da, de pildă, preotul sau cutare filozof de talent.

El aștepta fapte. Aștepta *instituții și orânduiri practice*, cari să-i schimbe radical modul de trai.

Dela țarism nu mai putea aștepta aceste schimbări. În conștiința multimilor începea să prindă rădăcini credința, că țarul nu este „tătuca” tuturor. Că el, singur, nu poate să dea pâine la toți. Și mai ales,

nu e în stare să răspundă la toate întrebările, cari otrăveau sufletele disperate ale celor 150 de milioane de ruși. Ros mereu de ideea aceasta, absolutismul monarhic își pierde vraja. Își pierde autoritatea și rămâne slab și anemic, ca un cadavru.

În locul său, sufletul colectiv așează atunci o altă autoritate. O forță mai puțin abstractă și mai omenească: *societatea*.

Concepția societății, în aparență mai realistă, mai democratică, se așează mai aproape de mintea poporului, decât concepția țarului, care, stăpânind „din grația lui Dumnezeu“, își avea tronul îmbrăcat în lumină orbitoare, undeva sus de tot, la ceruri. Mojicul rus începe să creadă, că „societatea“ are să fie mai bună pentru dânșul, decât țarul. Mai ales, că în mintea lui noțiunea „societate“ se falsifică nițel și îmbracă alt înțeles, decât în apus. Când zice, „societate“ țaranul rus înțelege o tabără mare de oameni sau o adunare religioasă sau o conviețuire a maselor de muncitori. Un început de colectivitate, în formă specifică rusească. Va să zică spiritul colectiv sau dispoziția de a-și pune soarta sub ocrotirea „adunării“ exista în populație, încă dinainte de război.

Războiul a venit tocmai în criza aceasta de autoritate sufletească. Era la răspântie. Și atunci, respectul religios, ce avea pentru țarism, fiindu-i smuls de atâtea desamăgiri, lăsat pradă îndoeli, sufletul poporului rus era foarte ușor să fie captat și strâns în ghiarele unor doctrinari, cari, cu aere de profeți mântuitori, în realitate cu'n cinism de aventurieri, îl ademeneau pe drumuri noi. Și subit cuvânt, că-l duc în paradisul fericirii visate, ei îl poartă în goană nebună prin cele mai fantastice prăpăstii ale istoriei. Așa s'a întronat în Rusia comunismul. Astfel au reușit discipolii lui Marx să pună stăpânire asupra țaranului rus, căruia, dacă nu i-au dat pâine mai multă, i-au dat cel puțin iluzia, că comunismul răspunde la întrebările ce-l frământau.

Pentru ce trăim?

Pentru o lume nouă — îi răspunde comunismul. Pentru a face în societatea oamenilor o viață mai dreaptă și mai bună. *Pentru a crea o nouă omenire.*

Și pentru că să-l convingă și mai mult, se pune sub pulpana unei mari personalități, cunoscută țaranilor din jurnale și din povestirile sale: Tolstoi. Așa spune și marele Tolstoi — adaugă comunismul. Și el ofta după o altă viață și o altă orânduire socială...

Tragică și fatală minciună!

Dar comuniștii au avut inteligența să și-o pună la temelie. Nu mai pe temelie aceasta au putut să triumfeze atât de ușor și reușesc să se mențină la cârmă. Adică mistificând concepția apuseană despre așa numita „societate“ și adaptând-o exigențelor sufletului slav.

Adevărat, că unele din elementele componente ale doctrinei socialiste, înveșmântate în coloritul seducător al misticismului religios, se găsesc, cum spuneam, în toată literatura rusească a veacului trecut. Deci, și la Tolstoi.

Scrierile lui Tolstoi, ce-i drept, scapără multe scânteii, proprii să revoluționeze spiritele. Mai cu seamă sufletele ilofiilor și ale salahori-

lor, pe care-i face să creadă, că *Evanghelia lui Christos se poate traduce în faptă, ad literam*. Ce era mai ușor, decât a face ca poporul rusesc să-și închipuie, că principiile largi, sublime și profund umanitare ale Evangheliei se pot înlăptui a ceea, chiar și pe terenul economic!

Mai ales, că Tolstoi, începând să apoteozeze organizația primilor creștini, semăna în suflete ideia, că *sărăcia* este o stare socială, economică și politică, ce poate fi schimbată în bine, numai să vrea omul.

Totuși ideile și preceptele sociale ale lui Tolstoi, în esența și tendința lor, nu pot fi declarate identice cu tezele și principiile comunismului. Evanghelia lui are alt substrat ideologic.

Tolstoi preconiza numai o vagă rețetă pentru *tămăduirea crizei morale din suflete*. El dădea îndrumări și soluții pentru reformarea conștiințelor omenești, în vederea altor vieți mai curate.

Rețetele utopice ale doctrinei tolstoiane însă, natural, nu puteau tămădui pe nimeni. Nici chiar pe sine însuși. De aceea nimeni nu l-a urmat pe calea ispășirii, nimeni n'a primit soluțiile lui. A urmat însă altceva. Ceva, care trebuie bine distins și înțeles.

* * *

Asalturile lui teoretice asupra actualelor orânduiri sociale au avut darul firesc să încurajeze nemulțumirea, care miocnia în inimi. Glasul său de reformator face să se cutremure mai ales sufletele proletarilor, proiecând în capetele lor înfierbântate, spectrul Revoluției.

Revoluția morală și umanitaristă, la care se gândea pustnicul din Tula, ei au schimbat-o la față, prefăcând-o în revoluție socială și politică.

Și la un moment dat au făcut-o să explodeze. De acest rezultat însă Tolstoi nu poate fi responsabil, pentru că la o astfel de realizare practică a doctrinei sale, patriarhul din Jasnaja-Poljana nu cred, că s'a gândit. Iată de ce Tolstoi nu poate fi numit precursorul sau părintele comunismului. El n'a fost decât glasul celui ce strigă în pustie. A fost *Ioan Botezătorul, care anunța pe Mântuitorul*. Pe cel atât de vag imaginat și mult așteptat de masele poporului rusesc.

Dacă în locul lui Mesia a venit Anticrist, desigur nu Tolstoi poartă vina.

Nici complice nu poate fi făcut, pentru că dacă din doctrina lui a fost smulsă o bucată de flamură și purtată peste capetele unor mase ignorante, el nu poate fi vinovat de consecințe. Nu în forma actuală a văzut Tolstoi renașterea Rusiei și viitorul ei. Figura lui magică de apostol vizionar nu poate fi încadrată deci în tovărășia nedemnă a profiturilor unui comunism feroce și pătat cu sânge.

Christos, de sigur nu are nimic comun cu rățăcirile atâtor călugări scâlciți, cu bătăile vlădicilor din sinoadele ecumenice sau cu ororile inchiziției, săvârșite în numele lui. Portretul Mântuitorului nu poate fi pus deci alături de al marelui inchizitor din Spania, de pildă.

Tolstoi este o fântână atât de bogată, încât toți câți sorb dintrânsa, cred, că și-o pot revendica pentru sine.

Comuniștii, cred, că pot să-și aroge acum asupra sufletului său dreptul lui Mefisto asupra lui Faust.

E o simplă mistificare.

Tolstoi aparține mai mult Rusiei albe, decât Rusiei roșii. În totul luat, el aparține *omenirii*, care dela Rousseau încoace n'a avut un dascăl mai mare, ca dânsul. Destinul însă de regulă aruncă o umbră tragică asupra oamenilor mari. Rusia oficială *de ieri* l-a afurisit, ca pe un rățâcit. Rusia *de azi* îi mistifică învățătura și-i degradează portretul, afișându-l într'o casă de sănătate.

Rusia *de mâine*, al cărei destin social se va realiza, îl va ridica poate între sfinții săi.

Pentru că în Rusia politică nu se poate despărți de religie. Pentru un moment ele sunt despărțite prin sabia spintecătoare a comunismului. Sabia aceasta va sta însă înfiptă numai până când poporul rusesc se va trezi la realitate. Odată desmeticit, el va vedea, că Dumnezeu comunismului, căruia se închină azi, este un idol fals. Este Anticrist în persoană.

Atunci, când Tolstoi va fi bine înțeles, tocmai ideile lui vor smulge sabia din trupul Rusiei și o vor rupe în două. Negustorii de ficțiuni sociale vor fi alungați atunci din biserică și falșii idoli vor fi sfărmași dintr'o lovitură.

Atunci va apare în toată măreția ei icoana acestui mare suflet chinuit, care, însetat de adevăr a căutat rostul existenței noastre prin stepele morale ale Rusiei și ale întregii umanități.

GH. TULBURE

Partidul maghiar și Liga Națiunilor

Am urmărit cu o îndreptățită curiozitate desbaterile congresului partidului maghiar dela Odorhei. Doream o lămurire binevenită a politicei minoritare, în pragul noiei sesiuni a Corpurilor legiuitoare. Așteptam o codificare loială a unor revendicări de cultură națională. O înșirare a postulatelor economice. Un program de doleanțe administrative.

Momentul acestor precizări ar fi fost bine ales. Guvernul actual își manifestase intenția de a alcătui o lege unică, în care să se cuprindă toate dispozițiile referitoare la viața minorităților din România întregită. Ni s'ar fi părut, deci, foarte nimerit, ca partidul maghiar să caute să-și fixeze un punct de vedere unitar al exigențelor sale particulare, pe cari să le opună proiectului guvernamental, de îndată ce el ar fi fost cunoscut în amănunte. În felul acesta, chiar dacă nu s'ar fi ajuns la o înțelegere perfectă, chiar dacă ar mai fi rămas anumite pretenții nesatisfăcute, s'ar fi făcut, totuș, un pas înainte. Ne-am fi găsit în fața unor socoteli clare. Știam ce ni se cere și eram în măsură să judecăm în liniște până unde putem să mergem cu concesiunile.

Prima și unica încercare de acest fel a fost cuprinsă în așa numitul pact dela Ciucea, încheiat acum patru ani între conducătorii recunoscuși ai maghiarimii din Ardeal și partidul poporului. S'a pomenit de multe ori în articole de gazetă despre această învoială politică, pe care partidul maghiar s'a pripit s'o denunțe mai înainte ca împrejurările să fi permis executarea clauzelor ei: într'un cuvânt, mai înainte de instalarea ultimului guvern prezidat de d. general Averescu.

De atunci, tratativele dintre partidele politice românești și reprezentanții grupărilor minoritare au alunecat pe panta totdeauna nesigură a cartelurilor electorale, fără să mai îmbrățișeze problema în întregimea ei, fără să mai caute soluții practice sau aranjamente imediate pentru statornicirea raporturilor dintre statul român și locuitorii săi de

altă limbă. În orice caz, nimeni n'a mai încercat să obțină dela partidul maghiar formularea unor revendicări acceptabile, echivalente cu încadrarea cercurilor conducătoare ungurești din Ardeal în viața politică a României-întregite.

În alegerile comunale dela începutul anului 1926, partidul național-tărănesc, nefuzionat încă, a încheiat cu reprezentanții minorităților o serie de învoielii, cari, nu numai că nu findeau la deslegarea problemei potrivit intereselor generale românești, dar constituiau o adevărată ofensă la adresa acestora. Drept pildă, am putea să dăm înțelegerea scrisă dela Oradea, unde, pentru a câștiga lupta împotriva guvernului, partizanii dlui Iuliu Maniu au garantat, sub iscălitură, între alte absurdități de ocazie, acordarea autonomiei locale pe seama minorităților și... revizuirea procesului atentatului dela Senat!

Odată ce au luat-o pe această cale, minoritățile dela noi nu s'au mai oprit. La ultimele alegeri parlamentare din anul trecut, rămase de capul lor, au alcătuit un singur bloc, au pus liste comune și s'au declarat în opoziție perpetuă față de guvernul dela București. Nici vorbă nu mai era, acum, de o înțelegere! Pretențiile creștea, pe măsură ce se înțețea răfuiala între partidele românești. Afăținea concetățenilor noștri devenea din zi în zi mai provocătoare, tonul gazetelor lor creștea într'un diapazon tot mai amenințător.

Până când, ca o urmare a acestei turburări a spiritelor, am ajuns la cea mai recentă amenințare: reclamația la Societatea Națiunilor. La congresul partidului maghiar dela Odorhei s'a votat cu unanimitate, în mijlocul unei deplasate însuflețiri, o rezoluție solemnă în acest sens. Minoritatea maghiară nu mai așteaptă nimic dela București. Ochiul săi sunt ațintiți spre Geneva. De acolo îi va sosi mântuirea!...

E de prisos să mai spunem, cât de greșită ni se pare această atitudine. Minoritățile nu vor să priceapă, că alinarea necazurilor lor n'are să sosească niciodată dela Geneva, ci totdeauna dela București. Problema minoritară nu se poate deslega multumitor decât în cadrul legiurilor românești. Orice protest adresat dincolo de hotare riscă două neplăceri de-odată. Se expune, mai întâi, să nu găsească ecoul dorit. Sfârșește, apoi, prin a consuma buna provizie de toleranță românească, la adăpostul căreia, în definitiv, concetățenii noștri de altă naționalitate vor găsi totdeauna cea mai sigură ocrotire.

La urma urmelor, nici Societatea Națiunilor, punând la contribuție cea mai sinceră dorință a ei de a împăca lucrurile, nu va putea să nu fină seama de faptul indiscutabil, că România, cu toate defectele de fațadă rămase în urma unei asuprii seculare, nu e un *stat de naționalități*, ci un *stat național*. Așa fiind, structura sa internă nu va putea să îmbrace vreodată haina peticită a federalismului, ca să lase frânturilor de neamuri de pe teritoriul său o guvernare de sine-stătătoare, căci la temelie edificiului ei stă nezdruccinată coeziunea a națiunii majoritare. Cine ar putea să făgăduiască vreodată drepturile acesteia?

Întoarcerea dela Geneva va fi încărcată, deci, de desamăgire. Acest final nu e prea greu de prevăzut. Noi știm bine, că nici partidul maghiar nu se îndoiește despre aceasta. La ultimul congres al minorităților din toată Europa, care s'a ținut luna trecută în acelaș oraș al Elveției, s'a votat o categorică moțiune de neîncredere la adresa Societății Națiunilor, care „după opt ani de existență n'a izbutit să reglementeze procedura sa față de revendicările minoritare, nici să-și îndeplinească angajamentele față de ele”. Congresul, la care au luat parte ca delegați ai minorității maghiare din Ardeal dnii Balogh și Csaky, a formulat constatarea, că „metodele adoptate de Societatea Națiunilor n'au dat nicio soluție în favoarea problemei minorităților”, trăgând concluzia, că „încrederea minorităților în Societatea Națiunilor e greu zdruncinată în ce privește garanția, pe care ar trebui s'o dea drepturilor minoritare”.

Încrederea minorităților în Societatea Națiunilor e greu zdruncinată, și totuș minoritățile se adresează cu plângerea lor la Societatea Națiunilor! Cum să descurcăm, cu obișnuitele unelte ale logicei, această flagrantă contrazicere?

Adevărul e, că precedentele nu sunt încurajatoare pentru incurabilii noștri reclamanți. Am mai avut prilejul s'o spunem și altădată. Am arătat, atunci, cele ce urmează: Societatea Națiunilor a fost asaltată în mai multe rânduri cu petiții din partea minorităților dela noi, fără să fie în măsură de a le satisface. Mai mult încă. Societatea Națiunilor, prin glasul celor mai autorizați purtători de cuvânt ai ei, și-a îngăduit să atragă atenția popoarelor minoritare, că în afară de pretențiile lor, uneori justificate alteori discutabile, mai trebuie să se țină seama și de drepturile firești ale națiunii majoritare.

Societatea Națiunilor nu e un for judecătoresc, înaintea căruia să apeleze diferitele categorii de cetățeni, cari se cred nedreptățiți în țara lor. Grijă ei se concentrează asupra unui singur obiectiv: respectarea tratatelor și a convențiilor între state, menite să păzească pacea lumii. Iar autoritatea ei se bazează pe micile porțiuni de suveranitate, pe care fiecare stat le jertfește, ca să asigure liniștita lui conviețuire cu celelalte state. Acest sacrificiu n'are valoare decât dacă e consimțit, iar nu impus.

Niciun guvern român nu va consimți vreodată, ca în rezolvarea diverselor chestiuni privitoare la viața minorităților dela noi să intervină vreun amestec din afară. Partidul maghiar din Ardeal trebuie să fie convins de acest lucru. Atunci, de ce caută un ajutor iluzoriu dincolo de hotare? De ce ia hotărâri, în a căror utilitate el însuș nu crede? De ce se aventurează să dobândească aiurea ceace numai aici poate câștiga? De ce adresează suplică la Geneva, când ar fi atât de simplu să găsească o platformă de înțelegere la București?

De ce? *Să spunem lucrurile pe șleau. În primul rând, fiindcă minoritățile din România nu s'au împrietenit încă complect cu realitatea pe care o trăiesc; fiindcă orientarea lor mai păstrează încă o tendință centrifugă; fiindcă privirile lor piezișe nu se îndreaptă încă,

spre noi, cu sinceritate; fiindcă tot mai nutresc o speranță tainică și absurdă în reîntoarcerea celor ce-au fost odată.

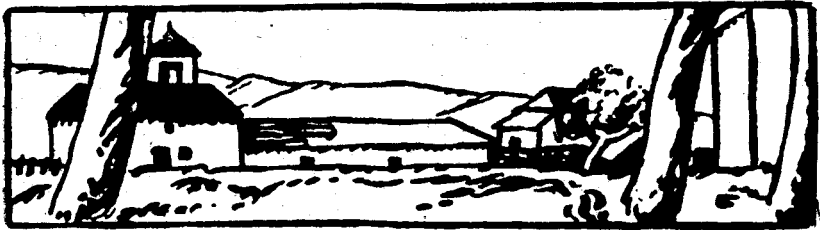
Iată, aruncate la întâmplare, de-avalma, câteva explicații. Mai sunt, însă, și altele. Nu se poate tăgădui micul procent de vină al partidelor românești în desfășurarea crescândă a îndrăznelilor minoritare. În locul unui program unic față de problema minorităților, partidele noastre s'au dedat la o supralicităție de oferte, pentru a câștiga câteva voturi la alegeri. Cu deosebire partidul național-țărănesc, care în goana sa după putere nu mai știe să se ridice de-asupra dușmăniilor sale când sunt la mijloc interese obștești, a aruncat rețeaua de magogiei asupra cetățenilor de altă naționalitate, crezând că va reuși să-i înhame la carul apropiatului său triumf. Greșită socoteală, căci minoritățile nu înțeleg să se războiască exclusiv împotriva guvernului actual, pe care vrea să-l răstoarne cu orice preț d. Iuliu Maniu; atacurile lor lovesc de-adreptul în obrazul țării. Dovada ne-a dat-o adunarea recentă dela Odorhei, unde bunul simț a fost cu desăvârșire absent și orice spirit de prudență amortise.

Aci am ajuns. La o răspântie, pe care o socotim periculoasă, cu deosebire pentru minoritatea maghiară din Ardeal. Războiul ei cu statul român n'are cum să se sfârșească bine. Societatea Națiunilor e o pavază mai puțin sigură decât îngăduința proverbială a poporului român. Numai pe această temelie se poate așeza zidirea unui viitor ferit de orice furtună. *România nu urmărește o politică de desnaționalizare.* Pe pământul românesc, maghiarul n'are decât să rămână maghiar și sasul, sas. Noi nu le închidem școlile, nu le răpim limba, nu le traducem numele, nu le falsificăm naționalitatea în registrele stării civile. Acestea au fost metodele unei stăpâniri, din a căruia mărimie ne-am înfruptat destul, pentru a nu o imita.

Cu această toleranță românească se poate găsi oricând un *modus vivendi*, care să garanteze fiecărui popor minoritar respectul patrimoniului său național: graiul strămoșilor, credința religioasă, cultura păturii conducătoare, tradițiile țărănimii. Ne întrebăm, însă, cu o altruistă îngrijorare: ce se va întâmpla, când bunăvoința noastră se va preschimba în legitimă supărare? Cine va avea de pierdut?

Conducătorii partidului maghiar n'ar face rău să reflecteze asupra acestei întrebări, înainte de a lua trenul spre Geneva, cu reclamația în servietă...

ALEXANDRU HODOȘ

Două corăbii stând lângă iezer...

„În vremea aceea sta Isus lângă iezerul Genizaretului. Și a văzut două corăbii stând lângă iezer.

Luca, V 1.

Era într'o dimineață luminoasă. Pe marginea lacului Genizaretului stăteau două corăbii goale, alintate încet de valul domol al lacului. Pe mal, câți-va pescari necăjiți își direcăteau mrejile lor. Palizi la față, obosiți de nesomn și trudă, în lumina soarelui de dimineață ei păreau triști și posomorâți. Toată noaptea s'au trudit în lung și'n latul lacului, și nimica n'au prins, decât doar niște vreascuri și gozuri, ce s'au aninat de mrejile lor, pe cari încercau acum, într'o dispoziție de desgust, să și-le curețe. Deodată o mulțime de oameni se apropie de malul lacului, și în fruntea lor Invătătorul.

— „Și a fost, când năvălia mulțimea la el, ca să auză cuvântul lui Dumnezeu, el era lângă lacul Ghenizaretului, (Luca, 5, 1).

În fața mulțimei Isus și-a înțeles numai decât chemarea. S'a urcat într'una din corabiile goale — era corabia lui Simon al lui Iona, Petru de mai târziu, — și a început să propovăduiască poporului.

Iar după ce a isprăvit de a grăi, a început a făptui; după ce a încetat a grăi omeneste, cuvântând, a început a propovădui dumnezeiește făptuind. Și a poruncit lui Simon-Petru zicând: — „Cărmuește-ți corabia mai spre adânc și aruncați mrejile voastre spre pescuire...”

Ca și când ar zice: Mai adânc! Mai intensiv trebuie să lucrați dacă vreți să ajungeți la isbândă. Nu pe la margini, în apele ușoare și turburi se pînde peștele de hrană. Mai la adânc se găsesc mărgăritarele! Nu mai merge nici pescuitul așa de ușor cum vă închipuiți. Mai adânc trebuie să lucrați, mai profund trebuie să simțiți, mai cu termeiu trebuie să credeți și să nădăjduiți.

...Odată și odată, cam cinci ani înainte de aceasta eu arătam în cele două corăbii de pe lacul Genizaretului chipul celor două biserici surori ale neamului nostru, cărora le suna, ca și celor două corăbii goale, cuvântul Domnului, a marelui Corăbier: „Indreptați mai spre adânc corăbiile voastre!” Nu credeți, că vă împliniți însărcinarea văslind așa pe deasupra, pe la margini, făcând ușoarele slujbe de Te Deum și de sfeștănie, cu oficii strălucitoare pe dinafară, fără adâncire în suflete, cu slujbe de paradă ușoară și trecătoare, ci trebuie să vă puneți, umăr la umăr, în bună și armonică înțelegere, la muncă mai intensivă de luminare și moralizare, ca neamul acesta, care vi s'a incredințat să-și cunoască menirea și să-și lucreze serios mântuirea sa...

Am astăzi, marele regret, să mărturisesc, aici, după experiența celor cinci ani, că apelul meu frătesc n'a fost înțeles, nici de o corăbie, nici de cealaltă. În loc de conlucrare n'am văzut nici măcar o mai înțelegătoare sau mai intensivă lucrare. Dimpotrivă am văzut continuându-se și sporindu-se aceeași dihonie, necreștinească și neromânească, dintre fraji, care a slăbit și puțină credință de bine, ce mai era în sufletele nevinovate ale multimilor. Ba am văzut, mai în primăvara trecută, în Senatul țării, lupta urâtă și posomorâtă ce s'a desfășurat, prin reprezentanții cei mai autorizați, între cele două biserici, numite surori, creștinească și românească, și una și cealaltă. Și am avut prilejul uimitor de dureros, să vedem și să auzim, cum un Arhiepiscop a vădit Lumei și Țării, că ar vrea să șteargă de pe fața pământului aceasta biserică, unită cu Roma, a neamului nostru, care dacă și mai puțină la număr, dar mai puternică în înțelegere și suflet, a știut să se dovedească lucrătoare la adâncul sufletului național. Această biserică a știut tocmai prin adâncirea cuvântului lui Dumnezeu să deștepte lumina mândriei noastre de a fi o pavăză a civilizației și păceii române pe plaiurile unde providența dumnezeiască ne-a așezat în calea tuturor năvălirilor barbare, ce veniau, ca un puhoiu cutropitor, din meazănoapte-răsărit! Așa, că am trebuit să trăsărim, ca unul, de la Vlădică până la opincă, și ieșind din cadrele obicinuite să dovedim în fața lumii, prin procesiuni religioase și congrese, cum a fost unul și aici în Cluj, că odată cu capul, nu ne putem deslipi de Maica noastră, care ne-a născut și ne-a renăscut, care ne-a hrănit conștiința și ne-a lămurit credința, de Roma eternă a obârșiei și nădejzii noastre, spulberând astfel, prin manifestările noastre demne, toate subrețele închipuirii și iluziile fără temei ale unor firi îmbolnăvite de ură sau zgură a unui trecut, care nu mai poate dăinui...

Altfel, de ce ne-am și mira măcar de atari regretabile rătăcirii, când vedem, că și Simon-Petru, apostolul apostolilor, se arăta îndoielnic la cuvântul viu și cald al Domnului?

Când Mântuitorul îi zise să arunce mrejiile sale, sosind asupra adâncurilor de ape, Simon, îndoielnic, se opri și se scuză... „Învățătorule toată noaptea ne-am frudit și nimica nu am prins...”

Da, da! Toată noaptea s'au frudit degeaba... ca și noi. Vai și noi, de zece ani, acum, decând am ajuns la largul mării libere, unde ar fi trebuit să adâncim adâncurile sufletelor, și să scotocim toate ener-

giile creatoare și să le organizăm spre fapte și înfăptuiri roditoare, — n'am făcut, să fim sinceri a o spune și a recunoaște, decât să ne hărțuim unii cu alții, să ne criticăm și să batjocorim, și în loc să ne înălțăm prin împreună lucrare, în aceasta vreme prielnică, și timp potrivit, — cum zice Apostolul — ne-am încurcat unii pe alții și ne-am desvelit slăbiciunile cele mai meschine, spre păgubirea tuturor. Pentru ce? Pentru că n'am ascultat cuvântul Dumneului, care zice: „cârmuiți-vă corabia mai spre adânc...”! Nu numai la marginile ușoare și ușuratece, desmierdând popoarele, spre a le câștiga aplausele cu gădiliră vanităților, ci propunând adâncurile datoriiilor și îndatoririlor tuturor pentru toți, pentru neamul meu, căruia deopotrivă îi datoresc, mai mult decât îmi datorește el mie...

Frumoase sunt desigur, cuvintele despre democrație, și despre drepturile poporului. Biserica le consacră prin ființa ei cea mai democratică, în sens bun. Dar prea este oribil abuzul ce se face cu aceste cuvinte. Să nu cumva să credem, că dacă a dat Dumnezeu să se facă România-Mare, încheată dintr'atâtea minunate daruri ale Domnului și atât de nenumărate sacrificii, de sânge și avere, și viață, ale omului, să nu ne pună păcatele noastre să credem, că de acum nouă nu ne mai rămâne, decât să domnim și să stăpânim, fără nici o grijă de răspundere și îndatorire. Doamne ferește! Dimpotrivă, mai mult ca înainte avem datoria, cum spuneam, cu alt prilej, invocând doctrina crucei, — avem datoria să muncim, să organizăm, să luminăm, să punem poporul cel bun și naiv la muncă ordonată, ascultătoare și răbdătoare, — pentru că numai atunci poporul va putea cârmui când se va putea cârmui pe sine, când va ști fi destul de luminat, la locul său, în familia sa, în gospodăria sa, în biserică și legea sa, în mijlocul îndatoririlor sale de fiecare zi, și când va avea conducători luminați, generoși, virtuoși, neegoști, iubitori de Dumnezeu, de Țară și de Neam, iar nu de sine, cari vor cunoaște rostul din trecut și din viitor al neamului, și vor ști comendui în acest sens, în disciplină de sine și disciplină altora.

Nu cu demagogie ieftină și atâțări de ură se va face educația unui popor, — vechiu de zile, dar tânăr la suflet, — cu mai multă vrere, decât știre și putere.

Iată de ce, dacă ne-am îndoit cu Simon, la cuvântul Domnului, tot cu el trebuie să ne întoarcem, să ne îndreptăm și să zicem: „...Drept că toată noaptea ne-am trudit zădarnic, — și noi suntem de vină — dar la cuvântul tău, Doamne, voiu arunca de nou mrejiile noastre”.

Simon așa a făcut, și atâtea pește a prins, încât el și cu ai săi abia l'au putut ridica, și neputându-l cuprinde corabia sa, a chemat cealaltă corabie, ca să-l ajute...

Și noi tot așa ar trebuie să facem. Să recunoaștem zădărnicia trudei noastre de până aci; să ne recunoaștem propria-ne vinovăție; să schimbăm atitudinea noastră, șubredă și netrebnică, și să ne punem mai serios la lucru, cu inimă mai curată, cu gând mai larg și generos, și cu credință în Dumnezeu. Domnul ne-a dat ce avem și numai cu

ajutorul harului să putem conserva și desvolta... Și dacă, — cu regret am văzut, — nu putem îndrepta lucrurile cu concilierea bisericilor, — din contra am văzut sfâșierea și împărechierea celor ce pildă de sus ar fi trebuit să se facă tuturor, — o mângâere totuși putem avea în desolarea ce ne-a cuprins. Răul era local și izolat. Înțelepții Arhieriei de dincolo de hotarele vechi au rămas neatinși de a prismeii răutate. Chiar mireni au fost la înălțimea priceperii și înțelegerii frățești. Vom apela, deci, la ajutorul mirenilor cari judecă întru limpezimea minții și a inimii de frate și de creștin. Ei sunt... cealaltă corabie. Ei vor înțelege chemarea noastră de frate și vor alerga în ajutorul nostru, ca mână în mână, inimă la inimă, să mântuim vânatul bogat al corăbiei în care Domnul cârmuiește și împarte cuvântul de comenduire...

Mireni credincioși, cu dor de bine și cu iubire de țară, cari de pretutindeni s'au înțeles, și au pus zăgaz patimilor deslănțuite, spre pacea și împăcarea tuturor. La ei vom îndrepta apelul nostru, chemându-i să vie spre a-i face vânători de oameni. Și Domnul ne va ajuta și pe noi, și atunci nu vom zice, ca Simon Petru, care s'a spăimântat, văzând minunea și căzând la genunchele Domnului a strigat: „Ieși dela mine, Doamne, că om păcătos sunt!“ — Ci dimpotrivă, vom zice: Doamne fii cu noi! Luminează fața ta peste noi și ne condu cu puternic și înțelept brațul tău! Amin!

Protopop Dr. ELIE DĂIANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Dușmanii ni-o iau înainte

Consiliul de război al Corpului 6, după îndelungi și complicate desbateri, a pronunțat săptămâna trecută o justă și bine motivată sentință în procesul celor ce complotau împotriva siguranței statului. Se știe că numeroase organizații comuniste au fost prinse în flagrant-delict de organizație contra legilor țării și rânduielilor noastre constituționale. S'au operat arestări și s'au acumulat dovezi. Instrucția urmând firele urzelilor dușmănoase și-a întins cercetările, chemând în fața judecătii pe toți cei cari, direct sau indirect, au avut legături cu nucleele comuniste descoperite.

Încă din primele zile, cari au urmat după descoperirea acestor fapte, când instrucția abia începea investigațiile pentru adunarea probelor, o anumită presă românească și întreaga presă minoritară a deschis focul împotriva autorităților românești, acuzându-le, pe față, că înscenează și acuză fără niciun temei. Ca și în alte ocazii de aceeași natură, arguția specifică a jurnalismului nostru „democrat” o lua grăbit înaintea hotărârii din instanță, pentru a crea o falsă atmosferă de suspiciune pe seama forurilor de judecată.

Paralel cu această agitație dinlăuntru, presa de dubioase tendințe a străinătății întreține o vie campanie de nerușinate neadevăruri, favorabilă firește celor cu păcatul. O vie comunitate de simțiri și gânduri leagă *Adevărul*, *Dimineața*, *Lupta*, *Brasoi Lapok* de presa străină dușmănoasă nouă și o înțelegere tacită le pune de aceeaș parte a baricadei oridecâteori statul încearcă să se apere. Știrile tendențioase și arguțiile talmudice circulă libere de la *Adevărul* la buletinul *Agenției Balcanilor*, de la *Lupta* în coloanele veniñoase ale revistei *Le cri des peuples* și invers. Frăția nu ostenește și nu se desminte. Aceeaștintă strălucește la capătul năzuințelor tuturor acestor întreprinderi cu aspecte și firme diferite: sdruncinarea edificiului nostru național.

Ca și *Agence des Balkans*, ca și *Adevărul*, ca și *Lupta*, ca și *Brasoi Lapok* ca și *Dimineața*, *Le cri des peuples*, despre activitatea căruia am avut prilej să ne ocupăm în nenumărate rânduri în această revistă, ia atitudine pe toate paginile împotriva judecării procesului terminat zilele trecute. Sub semnătura falsă a unui oarecare Traian Ardeleanu (procedeu e împrumutat de la *Adevărul*, unde

cineva, care n'are nicio legătură cu invingătorul de la Sarmisagetuza semnează Traian Vlad) se publică în numărul de la 10 Octombrie o corespondență plină de enormități. Iată câteva: „In acest proces, care se desfășură în fața tribunalului militar din Cluj, *acuzatul principal e un scriitor*. Crima lui e următoare: acum câțiva ani, a vrut-să întemeieze o Societate de Sociologie împreună cu fostul ministru Vaida-Voevod”. „E acuzat și de altă ceva. A citit cărțile editate de editura Malic Verlag. „După procurorii lui Brătianu, aceste două delikte sunt suficiente pentru ca el să fie hârțuit, maltratat, bătut și condamnat“.

E vorba, desigur, de d. Victor Aradi, care, se știe, a fost implicat în procesul comunistilor, dar pentru alte motive. Observați procedeul corespondenței zisului Traian. „Acuzatul principal e un scriitor“. Scurt. Traianul dlui B. Lecache are oroare de preciziuni, cu deosebire de cele privitoare la originea etnică a indivizilor. Apoi d. Victor Aradi a vrut să facă, *împreună cu d. Al. Vaida, fost ministru* o Societate de Sociologie și a citit produsele lui Malik Verlag. Bietul d. Al. Vaida, iată-l încăodată fără voină să chemat să acopere perfidia cu perciuni a „democrafiilor“ de speța lui Traian de la *Adevărul* sau de la *Le cri des peuples*. Înțelegem revolta dsale, care l'a făcut să protesteze în fața Consiliului de războiu din Cluj, că se face abuz de mărturia dsale în toate procesele de acțiune subversivă, dar, vai, ea este, precum se vede, târzie și inoperantă.

D. Victor Aradi a fost achitat, nu pentru că vina dsale era așa cum o arată cel ce nu-i nici Traian, nici ardolean, în *Le cri des peuples*, ci pentru că Consiliul de războiu a apreciat, că nu e o vinovăție suficientă faptul că d. Victor Aradi a primit unele sume de bani de proveniență suspectă și a avut relații spirituale cu unii acuzați. Aceasta este încă o dovadă că judecata a fost dreaptă și că tot ceea ce s'a spus în presa zisă românească și străină contra imparțialității organelor noastre judecătorești urmărea scopuri lăturalnice. D. Victor Aradi nici n'a fost condamnat, nici n'a suferit ceea ce afirmă corespondentul revistei de la Paris. Aceasta nu-l împiedecă să continue astfel:

„Nu vrem să cităm în amănunt cazul tuturor acuzaților, căci aceste două exemple, pentru observatorul obiectiv, sunt destul de semnificative și permit să se constate felul cum se montează procese monstre și cum Inchiziția e reinviată de către Brătianu.

„Marea presă europeană face. Nimeni nu vrea să asculte strigătele, plângerile inocenților, ale femeilor violate, ale bărbaților bătuți, cari sunt amestecați în acest fals complot.

„Odată procesul terminat, acești nevinovați vor fi condamnați, cum au fost și alții. Și, fără îndoială, după câțiva vreme, siguranța și jandarmeria vor monta un nou fals complot. Alți nevinovați vor fi condamnați. Căci 30.000 de agenți de siguranță și 30.000 de jandarmi supraveghează Transilvania. Și trebuie să-și dovedească și să-și justifice cu ceva existența...

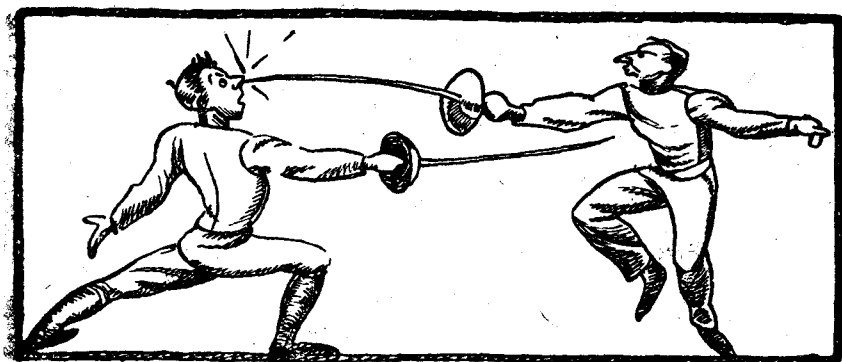
„Punem întrebarea: cât timp vor mai dura asemenea înspăimântări nedrepte?“

Leit-motivul se repetă monoton și persistent: în România sunt

condamnați nevinovați, în false comploturi montate de siguranță, după ce Inchiziția parchetelor militare violează femeile și rupe coastele bărbatilor lătă-l deci pe simpaticul d. colonel Terpu într'o postură, pe care nu i-o bănuiam și pe elegantul maior Todiriță Dimitrescu făcând exerciții de suplețe în beciurile Consiliului de războiu. Cine cunoaște pe acești oameni, cari fac, ca mulți dintre colegii lor, mândria justiției noastre militare, va surăde în fața acestor aiureli. Dar *Le cri des peuples* se laudă că e citit în 46 de state și înțelegeți ce atmosferă ni se crează pretutindeni, dacă aceste baliverne rămân nedesmințite. Sentința a fost rostită, după dreptate. Sunt 30 de achitați, față de 23 condamnați în prezență și 13 în contumacie. Ea restabilește faptele, așa cum au fost săvârșite. Dar tocmai fiindcă sentința s'a dat după dreptate, gureșile ziare vor amuși, pentru a lăsa ca minciunile rostite cu premeditare să-și poată face nestânjenite drumul. Cunoscând insuficiența probelor din dosar, ziarele de la noi și de aiurea s'au agățat de nevinovăția lui Victor Aradi, Eugen Rozvany și Kalman Müller. De Șaim și Gabor Solomon, de David Avramescu, de Arpad Leonard, de Haia Livsitz și de ceilalți, contra cărora probele erau sdrobitoare, nu s'a pomenit nicio vorbă. Dacă am avea un serviciu de contra propagandă, care să poată răspunde chemării, toată țesătura de minciuni și perfidie urzisă în jurul acestui proces ar fi destrămată ușor. O cât mai largă publicitate a sentinței rostite dăunăzi ar restabili adevărul și ar paraliza urmările agitației netrebnice, de la noi și de aiurea. *Le cri des peuples*, care nu obosește întru a ne batjocori, luând grosolan partea Ungariei reacționare, va sfârși astfel prin a-și căuta aiurea elemente de șantaj, mai rodnice din toate punctele de vedere.

Din nefericire, acest serviciu necesar ne lipsește și de la un capăt la altul al lumii civilizate circulă liberă, cu concursul permanent al anumitei prese democratice de acasă, toate infamiile ticluite împotriva evidenței faptelor noastre, rămase fără apărare.

D. I. CUCU

GAZETA RIMATĂ

Prefectul cântăreț

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Prefectul județului Mureș
a fost pe vremuri tenor de
operetă.*

Ziarele de opoziție

*De ce această indignare,
De ce acest cumplit dispreț
Pentru prefectul nostru, care
A fost odată cântăreț?*

*El are o rețetă veche:
Un ordin administrativ
Mai bine intră în ureche
Dacă-l prezinși pe portativ.*

*Când îl atacă adversarii,
(Și-ades îl incolțesc din greu),
Cu câteva frumoase arii,
Li potoleşte, ca Orfeu!*

Când vreo inspecție atroce
Vrea să-i descopere=un falset,
O' ia, duios, în mezza=voce,
Și-o prinde'n iitm de menuet.

Când vre=un ministru vrea să-l vadă
(Sau alte=asemenea mărimi)
Li plimbă, săltăreț, pe stradă
In tact ușor de trei pătrimi.

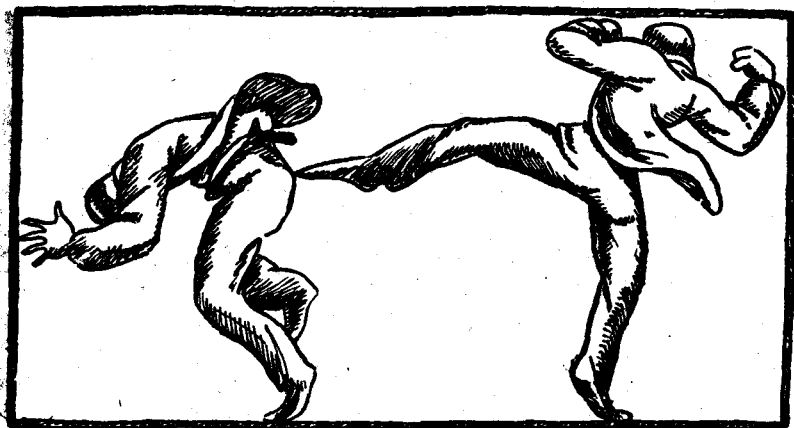
Când pleacă (în turneu) la țară,
Și vede că hambari=i gol,
Din geantă scoate=o circulară
Și din gâtlej un si bemol.

Iar când prefectul nu=i acasă,
(Sau e chemat la telefon)
Autoritatea nu și-o lasă:
Li ține locu' un gramofon...

Deci, în imunda ta gazetă
Injuri de geaba, scrib infect!
Intr'un guvern de operetă,
E greu și rolul de prefect...

IANCU ZAPCIU

— vechi funcționar administrativ.—

I N S E M N Ă R I

Dispărut! — Titlul acestei însemnări s'ar potrivi mai bine unei farse în trei acte sau unui roman foileton cu urme misterioase și detectivi deghizați. În realitate, e vorba despre o informație alarmantă, care a emoționat deunăzi profund lumea politică. Presupusul dispărut victima întâmplării... care nu s'a întâmplat eroul de douăzeci și patru de ore al unui film senzațional a fost d. Iuliu Maniu, șeful partidului național-tărănesc, în persoană. Ilustrul tribun se pierduse. Țara era foarte îngrijorată. Noroc, că totul a fost numai un zvon. Tribunalul a fost găsit. Țara răsuflă liniștită.

Să vedeți cum s'au petrecut lucrurile. Fiindcă și așa n'avea nicio treabă, d. Iuliu Maniu a plecat zilele trecute în Băsarabia, să viziteze județele bântuite de secetă. Fermecătoarea sirenă a democrației române, conștientă de puterea făcătoare de minuni a elocvenței sale, se pregătea să sature mulțimea infome-

tată cu câteva expozeuri despre drepturile alegătorului suveran. — „Poporul n'are pâine? Să mănânce cozonac!” decretase cândva regina Maria Antoineta. Democrația română, mai puțin naivă, are altă soluție: — „Poporul n'are mămăligă? Să-i dăm să inghită discursuri!”

Punând în practică această rețetă, d. Iuliu Maniu s'a ivit spre sfârșitul săptămânei trecute la Chișinău, de unde a plecat mai departe spre Cetatea Albă. Aici era așteptat să sosească pe la ora 6 seara. Patru partizani, printre cari și nelipsitul luptător Zîpștein din Tighina, fuseseră înștiințați să pregătească șefului o primire strălucită, cu zacuscă, cu balalaice și cu pupături, după cel mai autentic obicei muscălesc. Ceasurile treceau, însă, unul după altul, fără ca oaspele să se arate. Târziu, aproape de miezul nopții, când zacusca se sleise, balalaicele adormiseră, iar pupăturile desperaseră, bravul Zîpștein, care începuse

să aibă presimțiri funebre, făcu ingenioasa propunere, să se trimeată o telegramă la București.

Telegrama a fost publicată în ziarul *Curentul* purtând titlul: „Curioasa apariție a d-lui Iuliu Maniu în Basarabia”. La Cluj, știrea teribilă a fost adusă de gazeta *Keleti Ujság*, care, cu litere de o șchioapă, ne făcea să credem că s'a petrecut o mare nenorocire. Lipsiți de orice amănunte, oscilam între un atentat politic sau o crimă pasională. Unii dintre noi, cu imaginația mai fierbinte, bănuiau că d. Iuliu Maniu, aventurându-se prea mult într'o regiune lipsită de alimente, ar fi fost mâncat de o ceată de găgăuși, pe cari n'a reușit să-i sature cu expozeul...

Din fericire, cum v'am avertizat dela început, d. Iuliu Maniu a sfârșit prin a sosi la Cetatea Albă. A consumat zacusca, a ascultat balalaicele, a gustat pupăturile, și s'a culcat liniștit. Zăbava a fost provocată de o banală pană la motorul automobilului.

Cași în politică, dealtfel... D. Iuliu Maniu nu e omul care dispare. E omul care sosește prea târziu!

O lozincă abandonată. — Pe zi ce trece, opinia noastră publică află tot mai surprinzătoare noutăți despre condițiile, pe cari d. Vintilă Brătianu se declară gata să le primească, pentru a izbuti să încheie mult trâmbițatul imprumut în străinătate.

Guvernul actual și-a legat atât de strâns soarta de reușita proiectelor sale financiare, încât e gata să se dea robii finanței străine, numai să scape de încurcăturile de-acasă. Bancherii de peste graniță, cu finul lor miros în afaceri, au simțit punctul slab al clientului ajuns la ananghie, și și-au multiplicat exigențele pe măsură ce tratativele se prefăceau că înaintează.

Până acum, cea mai mare parte din concesiunile consimțite de partidul libe-

ral nu se cunosc. Ele ies la iveală, însă, una câte una, desvăluind cea mai tristă convertire dintre câte ne-a fost dat să vedem în politică.

D. Vintilă Brătianu, primul ministru de astăzi al României, e autorul celebru al lozincei șovinismului economic: — „Prin noi înși-ne”. Nenumărate atacuri a avut de suferit de pe urma acestei formule intransigente. Necruțătoare săgeți ale ironiei s'au îndreptat împotriva sa. Partizanii unei colaborări normale cu capitalul străin îl arătau ca pe autorul principal al mizeriei în care ne zbatem de zece ani. Toate erau în zădar. Sigur pe convingerile sale, d. Vintilă Brătianu rezista ca o stridie încrustată pe muchia unui colț de stâncă.

Povestea e cunoscută. De ce să o mai repetăm?

Astăzi, d. Vintilă Brătianu ne apare complect transformat. Stridia și-a desfăcut capacele și a devenit mai primitoare ca o subretă de operetă. Proaspătul șef al partidului liberal ne face, astfel, impresia unei femei între două vârste, care vrem de douăzecișicinci de ani, apărută de curasa unei virtuți încrunțate, la toate tentațiile păcatului a știut să răspundă cu un refuz categoric... A fost de ajuns, însă, o singură alunecare pe panta... cum să-i zicem? a concesiunilor, pentruca invariabila rezistență să se preschimbe într'o permanentă acceptare. Cetatea inexpugnabilă s'a dat de partea desfrăului!

Amănuntele scandaloase încep să sosească. D. inginer Alex. Perietzeanu publică în ziarul *Argus* un articol indignat, protestând împotriva prezenței experților străini, cărora li s'a dat importanță de controlere și să organizeze administrația căilor noastre ferate. Autorul articolului, care a fost director general al căilor ferate chiar sub guvernarea actuală, declară nedumerit, că nu înțelege pentruce s'a recurs la intervenția experților străini, când aceeaș ope-

rație de verificare și de inventariere s'ar fi putut îndeplini cu ajutorul corpului tehnic român. D. inginer Alex. Periețeanu, sprijinit de experiența sa proprie, găsește o singură explicație: „era nevoie de a se găsi mijlocul ca reforma să nu jeneze pe cei ce sug la țafele vacii.” Subt această pitorească expresie populară se ascund, de sigur, multe răcite, pe cari ar fi bine să le cunoaștem.

Totuș, credem că fostul director al căilor ferate se înșeală. Cei cari „sug la țafele vacii” ar fi continuat și altfel gus-toasa lor indeletnicire. Altfel se explică prezența experților străini. Sunt primele consecințe ale convertirii d-lui Viștilă Brătianu. Sunt efectele renunțării târzii la lozinca: — „Prin noi înși-ne”. Din păcate, suntem numai la început. Vom vedea urmarea. Renegații sunt totdeauna porniți pe exagerare. Să așteptăm roadele noii directive economice a partidului liberal, cel mai recent și mai docil client al finanței străine...

Patriotism de ultimă oră. — Foile național-țărăniște, oficioase, semi-oficioase și simple sucursale, au apărut deunăzi în haină de serbătoare. Lumea, văzând chipul d-lui Al. Vaida și numele d-sale imprimat cu litere mașcate pe toate coloanele acestor foi, s'a întrebat divers: — „Ce s'a întâmplat oare? A dat d. Al. Vaida un nou interview? A luat Bastilia? A navigat prin aer cu Zeppelinul la New-York? A inventat praful de scărpinat? Sau, poate, a consimțit să împartă țărănilor dela Olpret moșioara, pe care voia să o schimbe, așa de avantajos și democratic, mai acum e anul?”

Citind, însă, cu atenție potopul de laude și temeneli ce se adresau ilustrului vicepreședinte al partidului național-țărănist, lucrurile s'au lămurit. La 18 Octombrie 1928 s'au împlinit zece ani de când partidul național român din Ardeal a rostit în Camera maghiară ho-

tărârea poporului român din fosta monarhie de a-și călăuzi liber destinele. Momentul acesta, premergător marilor acte istorice, cari au urmat, merită să fie relevat cu toată atenția. Dar, ni se pare cel puțin ciudat procedeeul de a se atribui tot meritul faptei de acum zece ani personajului plin de îngânfare și păcate, care este d. Al. Vaida. Adevărul istoric e altul, nu așa cum e înfățișat după un vechiu obicei de către funtașii și foile național-țărăniște. D. Al. Vaida nu se ridică, acum zece ani, în Camera maghiară, pentru a rosti, dintr'un imbold firesc al simțirilor sale, concluzia unui îndelung proces de conștiință politică. D. Al. Vaida nu vorbira, așa cum a vorbit, penrucă o viață întreagă cugetase și activase în acest sens. D. prof. Silviu Dragomir, în seria de judicioase articole, pe care continuă să le publice în paginile acestei revistei, analizând activitatea politică a d-lui Al. Vaida, a arătat cu dovezi istorice, că falșul erou de astăzi al foilor național-țărăniște era, în preajma lui 18 Octombrie 1918, departe, tare departe, de rolul, pe care avea să-l joace.

E drept, că d. Al. Vaida, după ce supralicita pe contele Tisza într'u susține necesitatea stăpânirii maghiare în Ardeal, a citit în Camera dela Buda-pesta amintita declarație. Trebuie să se știe însă, că cel, pe care astăzi comitetul de direcție al partidului național-țărănist îl gratulează prin telegrame, beatificându-l, n'a făcut altceva decât să dea un glas timid textului redactat de altcineva, în confătuirea dela Oradea. Exprima, deci, gânduri, cari, în mod firesc, nu puteau să fie ale d-sale, după o tristă activitate politică premergătoare deviată cu totul dela comandamentele ideii naționale. D. Vasile Goldiș adușese textul declarației, redactat de d-sa și aprobat fără modificări. Iar printro grație, pe care eroul „operelor” sale anterioare se pare că n'a știut niciodată

să o aprecieze îndestul, d-lui Al. Vaida i s'a acordat prilejul de a se reintegra onorabil în ritmul simțirii naționale, de care se depărtase cu totul, lăsându-i-se gloria de a înfrunta urgia dominanței maghiare, atunci... când ea nu mai prezenta nicio consecință.

Acesta este adevărul, și d. Al. Vaida, împodobindu-se cu merite pe cari nu li-a avut, riscă să fie dat jos cu alai de pe strapontinul ce vrea să ocupe, prin fraudă, în galeria istoriei.

Frământările din Croația. — Departe de a se potoli cu vremea, mișcarea autonomistă din Croația pare că crește în intensitate. Moartea neașteptată a lui Ștefan Radici, care era sufletul animator al acțiunii separatiste, n'a provocat o desfășurare a raporturilor cu Serbia veche, ci dimpotrivă, a așătat și mai mult spiritele. În recenta adunare populară, care s'a ținut deunăzi la Zagreb, strângând un număr de 40 mii ascultători, s'au auzit din nou cuvinte amenințătoare față de „bandele din Belgrad”.

Cu acest prilej, o gazetă a croaților, *Narodni Val*, scrie următoarele; — „Poporul croat a crezut, că alipindu-se la Serbia va fi liber. Iată, însă, că n'are parte decât de asupriri. În decurs de 700 ani, n'am avut atâtea neînțelegeri cu Ungaria, câte avem de zece ani, de când trăim laolaltă cu sârbii”. Iar officiosul partidului țărănesc croat adaugă: — „Să înceteze odată minciuna unității naționale, care există numai în textul Constituției, că sârbii, croații și slovenii sunt o singură națiune, când în realitate sunt trei națiuni”.

După aceste declarații, cari se repetă cu orice ocazie, ar trebui să credem, că destrămarea Iugoslaviei e numai o chestiune de moment. Arbitrul situației a rămas astăzi regele Alexandru. Vom urmări mijloacele întreprinse pentru potolirea crizei.

Șiretenie... cu clopoșel. — Prinsă cu mâna în sacul corectitudinii, *Patria* încearcă să scape prin șiretenie, făcând glume, cari ne-ar fi surprins numai dacă ar fi fost bună calitate. E vorba de preținsa anchetă școlară, de care ne-am ocupat în numărul trecut, și în care am surprins intenția ascunsă de a sgândări cunoscute animozități regionaliste. *Patria* vrea să știe câți profesori *regățeni* sunt în Cluj, probabil pentru a complecta statistica partidului național-țărănesc în vederea expulzării lor, pe care o formula mai deunăzi d. Al. Vaida de pe balconul clubului din str. Regina Maria. Evident, desvăluirea noastră nu convine bunilor patrioți de la officiosul clujan al d-lui Iuliu Maniu și de aceea cazna de a face glume, fără duh, și de aceea șiretenie cu... clopoșel. Ce răspunde *Patria*? — „Departe de noi gânduri regionaliste. Dacă am întrebat câți profesori sunt din vechiul Regat și câți sunt ardeleni, este că am vrut să cunoaștem aportul corpului didactic de dincolo în dezvoltarea învățământului secundar de aici”. Să admitem că ne-am înșelat și am bănuțit fără temei. Dar de ce nu ne răspunde *Patria* la cealaltă întrebare a noastră? De ce nu se interesează de aportul profesorilor bănațeni, bucovineni sau basarabeni? De ce neglijează să facă o privire generală, dacă intenția este serioasă și fără ne-mărturisite gânduri? De ce numai *regățenii*, pe cari știm cât îi iubesc domniile din jurul *Patriei*?

Și încă ceva. Să zicem, că mintea noastră nu poate pătrunde nobilele intenții ale direcțiunii officiosului național-țărănist clujan. Ne întrebăm însă: dacă intenția e curată, de ce ancheta neglijează investigații necesare, cum e activitatea corpului profesoral, *regățean* și ardelean; pregătirea ce o are fiecare în parte; vechimea în învățământul secundar; lucrările didactice și extra-didactice realizate? Cum vrea să stabilească *Pa-*

tria aportul corpului profesoral venit din vechiul Regat dintr'o simplă și fără sens cifră statistică? Ce concluzii se pot trage din faptul, că în învățământul secundar clujan sunt 38 de profesori *regățeni* și 25 de profesori ardeleni; sau 60 de profesori ardeleni și 23 profesori din vechiul Regat?

Am vrea un răspuns precis, fără și retenie inutilă, la aceste întrebări, pentru a nu fi siliți să remarcăm, că e greu să luăm în serios o anchetă, unde investigațiile se mărginesc să afle câți minoritari intră în școlile românești și câți *regățeni* stau pe catedră.

Străinătatea și scriitorii noștri. — Confratele nostru din Paris, d. Pompiliu Păltânea, care de ani de zile înfărmă Franța prin publicațiile *Mercur de France*, *Comoedia*, *Figaro* și *l'Intransigeant* asupra chestiunilor artistice, politice și literare dela noi, consacra ultima sa cronică din marea revistă parisiiană *Mercur de France*, premiilor naționale de literatură și amicului nostru Cincinat Pavelescu, laureat al acestei mari distincții.

Cititorii noștri își amintesc că anul trecut d. P. Păltânea a organizat împreună cu d. Maurice Waleffe, prim redactor al ziarului *le Journal*, congresul presei latine.

Directorul marelui cotidian teatral *Comoedia* din Paris, d. Gabriel Alphonse, laudând articolele pe cari d. P. Păltânea le scrie în ziarul său asupra României, îl consideră ca pe un neobosit și luminos vulgarizator a tot ce patria noastră produce mai bun în domeniul artelor, literelor și științelor.

În timpul marelui războiu, d. P. Păltânea a fondat împreună cu poetul Cincinat Pavelescu, întâiul birou de presă românească la Paris, precum și *Curierul Franco-Român*, ziar redactat în limba franceză, și care a adus mari servicii apropierii franco-române.

Principalele ziare franceze, comentând articolul d-lui P. Păltânea, îi aduc elogii pentru activitatea sa de prieten al Franței, care și pune talentul și munca în serviciul dezinteresat al țării sale. Cu același prilej se exprimă simpatia de care se bucură scriitorul Cincinat Pavelescu, lăsând în Paris cele mai bune și distinse amintiri.

Aceste măgulitoare aprecieri asupra unor confrăți meritoși nu pot decât să ne bucure, cu atât mai mult cu cât acțiunea lor laudabilă e o dovadă în plus de dragostea ce o poartă țării lor, și o chează pentru orice activitate viitoare.

Naționali sau subversivi? — Sențința în procesul comuniștilor, care s'a desbătut în fața Consiliului de război din Cluj, ne-a lămurit pe deplin în privința vinovăției acuzaților. Judecătorii n'au dat dovadă de o asprime exagerată, de vreme ce din cei 69 de inculpați, 30 au fost achitați, negăsindu-li-se nicio vină înscrisă în textele de lege. Ceeace nu însemnează, cătuș de puțin, că acești fervenți adepți ai revoluției sociale au încetat de a mai fi vrăjmașii consolidării noastre naționale. Puși în libertate, ei vor continua să agite flămura roșie a anarhiei, complotând în umbră la subminarea României.

Pentru a nu mai rămânea nicio îndoială în privința amestecului propagandei vrăjmașe, vom da un singur amănunt: dintre cei 69 de indivizi, aduși în fața Consiliului de război din Cluj, numai 4 sunt români, restul de 65 sunt străini. Aceasta însemnează, că otrava distrugerii n'a pătruns în sufletul românesc. Foarte bine! Dar atunci, pentru ce s'au grăbit conducătorii partidului așa zis național, să sară în apărarea acestor figuri subversive? Cum rămânem cu firma moștenită dela Simion Bărnuț? Pentru ce e târâtă în noroiul tuturor promiscuităților?